

Оглядове досьє щодо досвіду уніфікації правничої термінології в європейських державах*

***Анотація.** В оглядовому досьє викладено результати аналізу інституційних та нормативних засад уніфікації законодавчої термінології в окремих державах-членах Європейського Союзу. Досліджено цілі та способи здійснення уніфікації правничої термінології, функції і повноваження компетентних суб'єктів. Акцентовано на комплексному підході до модернізації законодавства, пов'язаного з уніфікацією правничої термінології.*

***Ключові слова:** уніфікація правничої термінології, законодавство, зміна правил правопису, лінгвістична експертиза.*

Вступ

Уніфікація правничої термінології є видом техніко-юридичної діяльності компетентних суб'єктів, спрямованої на приведення правових понять у відповідність до єдиної термінологічної системи для забезпечення їх одноманітного використання на законодавчому та правозастосовному рівнях, а також – до логічних, лінгвістичних і змістовних вимог.

Проблема уніфікації української правничої термінології має два основні аспекти. Перший – обумовлений завданням адаптації до права Європейського Союзу, оскільки передбачає впровадження нових і перегляд існуючих термінів законодавства. Другий – пов'язаний з українізацією національного законодавства, що вимагає, серед іншого, унормування законодавчої термінології на основі українського правопису.

Іноземний досвід має успішні приклади уніфікації правничої термінології, що обумовлює доцільність дослідження способів її здійснення.

Основна частина

Потреба українізації національного законодавства є нагальною та охоплює всю систему нормативно-правових актів – від Конституції України, кодексів і галузевих законів до підзаконних актів. Основними цілями цього процесу є: уніфікація термінології¹, дерадянізація мови законів² та дотримання правопису³. Зважаючи на складність і багатовекторність проблематики, Дослідницька служба Верховної Ради України за попередніми зверненнями здійснила декілька досліджень окремих аспектів українізації національного законодавства, а також уніфікації правничої термінології. Підготовлено Парламентське дослідження щодо

¹ Про правотворчу діяльність: Закон України від 24 серпня 2023 року № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>

² Про дерадянізацію законодавства України: Закон України від 21 квітня 2022 року № 2215-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2215-20#Text>

³ Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25 квітня 2019 року № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>

українізації національного законодавства⁴ та Інформаційну довідку щодо уніфікації правничої термінології (досвід Франції).

Юридична мова будь-якої правової системи характеризується термінологічним динамізмом, який виникає як на лінгвістичному, так і на концептуальному рівнях. Так, єдиний ринок і право Європейського Союзу (далі – ЄС) вимагають, щоб передбачені регламентами й директивами норми діяли однаково в усіх державах-членах, а юридичні поняття мали тотожне значення. Різне тлумачення одного й того самого терміна може створити бар'єри для бізнесу та порушити права осіб. Різниця між прецедентним і кодифікованим правом, автономність права ЄС (*sui generis*), термінологічні розбіжності в текстах з однаковою юридичною силою та плутанина між розумінням поняття на національному рівні та його значенням у праві ЄС – є основними, але не єдиними проблемами уніфікації правничої термінології національних законодавств європейських держав.

Досвід **Німеччини** щодо уніфікації правничої термінології відрізняється від досвіду Франції (яка обстоює позицію мовного пуризму) залученням до цього процесу приватних суб'єктів. Обидві держави належать до романо-германської правової сім'ї, проте способи формування та уніфікації понятійно-термінологічного апарату законодавства суттєво різняться⁵.

У Німеччині відсутній єдиний офіційний державний реєстр юридичних термінів. Функцію довідника правничих термінів забезпечують державно-приватні та приватні цифрові платформи й видавництва, такі як: Juris* або Creifelds (Rechtswörterbuch)**. Щодо останнього, то це не просто друкований словник термінів. Кожна стаття – це мінідовідка, яка пояснює значення терміна, зокрема в контексті законодавства та судової практики. Словник регулярно оновлюється, що дозволяє відстежувати зміни в юридичній мові⁶. Існує цифрова версія словника.

Замість єдиної офіційної кодифікації термінів Німеччина обрала основним способом уніфікації правничої термінології постійний лінгвістичний контроль, зокрема законопроектів. Проекти законодавчих актів повинні бути лінгвістично правильними та сформульовані таким чином, щоб їх міг зрозуміти кожен (пункт 5 § 42 Спільного регламенту федеральних міністерств, GGO)⁷.

⁴ Парламентське дослідження щодо українізації національного законодавства. Вебсайт Дослідницької служби Верховної Ради України. URL: https://research.rada.gov.ua/documents/analyticRSmaterialsDocs/prav_politic/parliam_rspravpol/77271.html

⁵ German vs. French Legal Systems Analysis. URL: <https://ru.scribd.com/document/808985720/CLS-Assign>

* Juris GmbH – провідний цифровий постачальник послуг з управління юридичними та практичними знаннями в Німеччині, який містить понад 10 мільйонів документів: найбільшу базу судових рішень (від федеральних судів до земельних судів), текстів законів, постанов та адміністративних приписів, список термінів тощо.

** Creifelds – найавторитетніший тлумачний словник німецького права. Creifelds Rechtswörterbuch (юридичний словник) містить понад 13 200 термінів з усіх галузей права (станом на 2026 рік).

⁶ Rechtswörterbuch, 2025. URL: <https://katalog.ub.uni-heidelberg.de/cgi-bin/titel.cgi?katkey=68430051>

⁷ Gemeinsame Geschäftsordnung der Bundesministerien (GGO). URL: https://www.verwaltungsvorschriften-im-internet.de/bsvwvbund_21072009_O11313012.htm

Перевірка мови та зрозумілості тексту законопроекту відбувається на двох рівнях: міністерському (урядовому) та парламентському⁸.

Відділ розробки та юридичного огляду Федерального міністерства юстиції та захисту прав споживачів (BMJV) відповідає за формальний юридичний огляд проекту акта та перевірку мови тексту (у тому числі на зрозумілість) на міністерському (урядовому) етапі в межах законодавчого процесу. Визначається сумісність положень проекту з правом / законодавством та лінгвістична ясність і точність юридичних текстів.

BMJV несе відповідальність у рамках федерального уряду за законодавство традиційних галузей (цивільне право, комерційне та господарське, кримінальне право та процесуальне), тому проекти законів і нормативних актів, що стосуються цих галузей, розробляються BMJV. Формальний юридичний огляд⁹ проектів актів усіх інших федеральних міністерств забезпечується різними відділами BMJV.

Федеральні міністерства зобов'язані співпрацювати з BMJV, перш ніж проекти будуть подані до Федерального уряду. Перевірка проектів актів на мовну коректність і зрозумілість є обов'язковою (§ 46 GGO), тому всі проекти актів перед поданням до Федерального уряду підлягають обов'язковій лінгвістичній експертизі, яку проводить Редакційна група з питань юридичної мови (*Redaktionsstab Rechtssprache*) при BMJV.

Для забезпечення перевірки мови текстів законопроектів під час їх розгляду при Бундестазі створена Редакційна група Товариства німецької мови (GfdS), яка консулює депутатів, фракції та комітети Бундестагу, перевіряючи тексти законопроектів на етапі їхнього обговорення та внесення правок у парламенті.

BMJV також відстежує поточну ситуацію щодо «зрозумілості» чинного закону, підтримує зв'язок із науковими установами та співпрацює з іншими європейськими державами з питань уніфікації правничої термінології. Систематичний огляд законодавства стосується передусім з'ясування стану інтеграції нового закону в існуючий правовий порядок, виявлення дублювання чи суперечностей норм, послідовного та правильного використання термінів¹⁰.

BMJV здійснює моніторинг текстів чинних нормативно-правових актів на предмет правового змісту термінів та їх відповідності сучасним концепціям / доктринам права. Так, за результатами моніторингу виявлено юридичні й адміністративні акти, в яких застосовуються формулювання термінів, введених за часів правління Гітлера. Деякі з них мають «антисемітський підтекст», деякі – несуть відбиток нацистської антропології. Наприклад, у Кримінальному

⁸ Verständliches Recht: Gesetzesredaktion. URL: https://www.bmjv.de/DE/themen/rechtsetzung_und_pruefung/rechtsetzung/rechtspruefung/gesetzesredaktion/gesetzesredaktion.html

⁹ Handbuch der Rechtsförmlichkeit. URL: <https://hdr4.bmj.de/Webs/HDR/DE/Inhaltsuebersicht/Teil-B/Abschnitt-II/3/3.html>

¹⁰ Systematisch und formal richtiges Recht: Rechtsprüfung. URL: https://www.bmjv.de/DE/themen/rechtsetzung_und_pruefung/rechtsetzung/rechtspruefung/rechtspruefung_node.html

кодекси досі існують формулювання для встановлення складу злочинів убивства та ненавмисного вбивства, які походять із «націонал-соціалістичної теорії типів злочинців». У деяких актах використовувалися слова «Рейх» (*Reich*) («міністерства Рейху») або назви посад, яких не існує вже понад 80 років. Окремі норми Закону про зміну імені (1938 року) все ще мають дискримінаційний підтекст і особливу лексику¹¹. Лінгвістичні залишки термінології законодавства часів правління Гітлера мають місце в законах про банківську справу та про практику альтернативної медицини.

У 2022 році BMJV розпочато «реформу з термінологічного очищення», яка передбачає системний перегляд норм законодавства, вилучення та заміну окремих термінів у законодавчих та адміністративних актах. Ухвалено декілька технічних законів (*Rechtsbereinigungsgesetz*)*, які замінюють слово *Reich* (Райх) на *Bund* (Федерація) у текстах, що залишилися чинними з 1930-х років. Триває робота над законопроектами про внесення змін до Кримінального кодексу¹².

Окрім того, судді Федерального конституційного суду застосовують метод «телеологічного (або цільового) тлумачення»** поняття. У разі наявності в законі архаїчного терміна, йому надається значення, яке відповідає цінностям сучасної демократії та прав людини.

Якщо за результатами реформи правопису змінюється правопис термінів або відбувається термінологічна заміна, то щодо термінів, які застосовуються у чинних законах або інших актах, діє принцип «подальшого застосування» з поступовою, а не миттєвою, імплементацією нового правопису до законодавства шляхом прийняття законів про внесення змін (*Novellierung**). Водночас у нових законах і актах, що ухвалюються після реформи правопису, вживаються терміни відповідно до нового правопису.

Загалом зміни до чинних законів у зв'язку зі змінами правопису терміна здійснюються за таким алгоритмом (*Рис. 1*):

¹¹ Germany moves to eradicate lingering Nazi laws, some anti-Semitic. URL: <https://www.timesofisrael.com/germany-moves-to-eradicate-lingering-nazi-laws-some-anti-semitic/>

* *Rechtsbereinigungsgesetz* – термін, який у Німеччині застосовується до законів про «очищення» права, наприклад скасування норм окупаційного права (*BesatzRBerG*), які втратили актуальність або суперечать Конституції ФРН, або положень спеціального закону для Східної Німеччини (*SachenRBerG*), що врегулював права на землю та будівлі тощо.

¹² German justice minister wants to remove legacy Nazi terms from laws. URL: <https://www.aneews.com.tr/europe/2023/03/04/german-justice-minister-wants-to-remove-legacy-nazi-terms-from-laws>

** Телеологічне (або цільове) тлумачення – це спосіб пояснення змісту через пріоритет мети, якщо «буква закону» сформульована не зовсім чітко.

* *Novellierung* – вид законопроектів про внесення змін, доповнень або часткове оновлення норм закону чи нормативного акта, у тому числі для усунення правових лакун і зміни термінології.

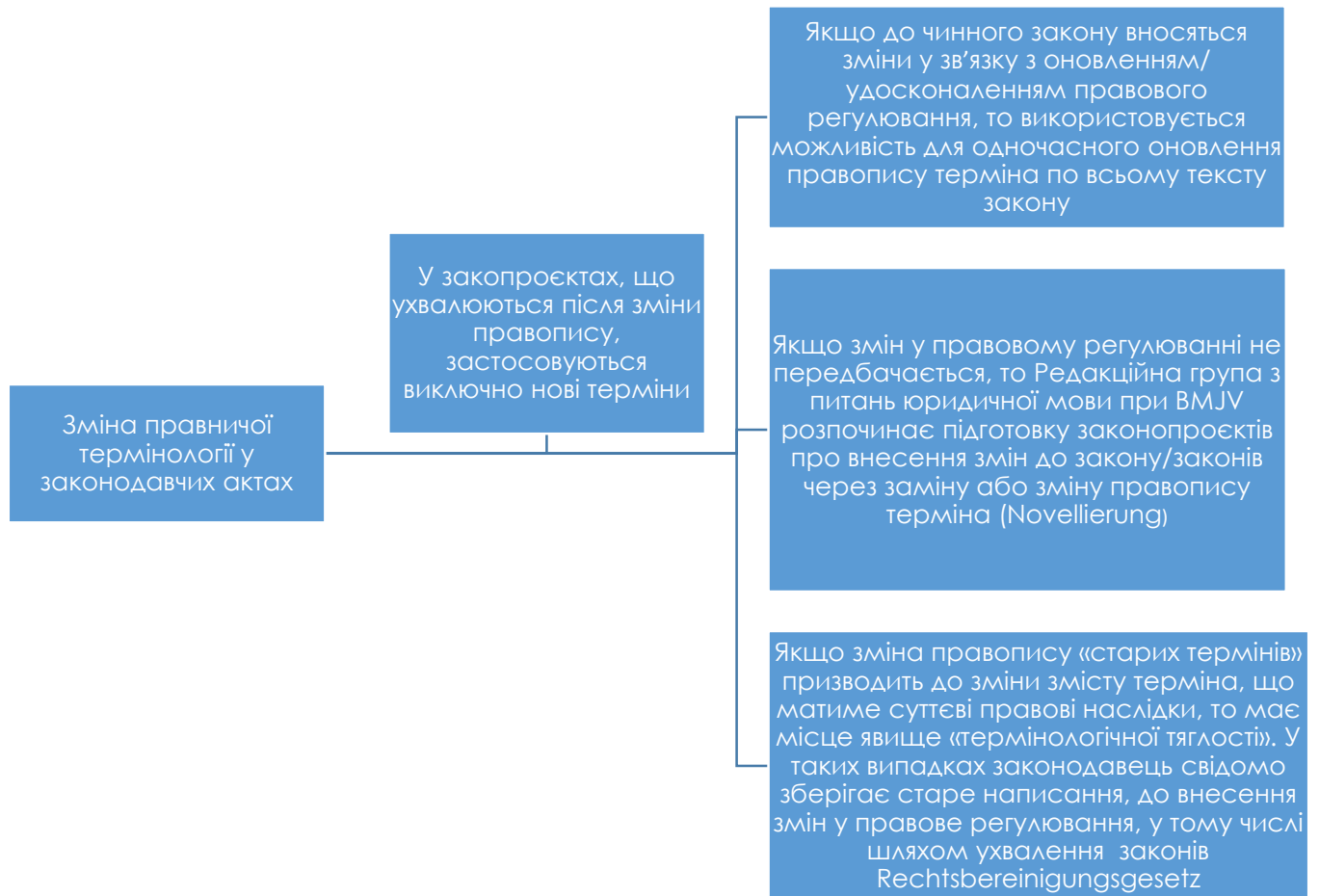

Рис. 1.

Окрім того, Німеччина використовує кілька механізмів, щоб запобігти «засміченню» юридичної мови іноземними словами, здійснюючи заміну англіцизмів німецькими відповідниками. Якщо в німецькій мові не існує еквівалента з таким самим обсягом значення або термін є загальноприйнятним у відповідній сфері регулювання, то поруч із терміном іншомовного походження в тексті законодавчого акта (у дужках) зазначають німецькими словами його наближене значення. Цей спосіб уніфікації найбільш поширений у випадках імплементації законодавства ЄС або норм міжнародного права до національного законодавства.

Проблема уніфікації правничої термінології в Німеччині має ще один аспект, обумовлений федеративним устроєм держави. На думку фахівців, термінологія законодавства земель Німеччини є значною мірою уніфікованою завдяки верховенству федерального законодавства та діяльності федеральних судів¹³. У

¹³ Daniel Halberstam, Mathias Reimann. Federalism and Legal Unification. URL: <https://ndl.ethernet.edu.et/bitstream/123456789/56658/1/Daniel%20Halberstam.pdf>

традиційних галузях (цивільне, кримінальне, трудове, процесуальне право тощо) розбіжностей не існує, оскільки федеральне законодавство має пріоритет. Розбіжності у правничій термінології можуть мати місце в адміністративному законодавстві або технічних нормах галузевого законодавства (будівельного (*Bauordnungsrecht*)). З метою зниження ризику появи термінологічних розбіжностей, застосовуються механізми «м'якої уніфікації» шляхом організації конференцій профільних міністерств, на яких розробляються «типові закони» (*Mustergesetze*), та укладання адміністративних угод (*Staatsverträge*). Під час розробки «типових законів» обговорюють кожен термін, щоб знайти компромісне визначення, яке влаштовує всіх. На основі *Mustergesetze* землі розробляють та ухвалюють власні акти, використовуючи однакову термінологію. Під час укладання адміністративних угод (договорів) землі домовляються про єдине значення термінів для реалізації певного спільного проєкту (наприклад, спільна база даних поліції).

У *Латвії* процеси зміни правопису й уніфікації правничої термінології тісно пов'язані з історією відновлення незалежності та євроінтеграції. Держава прагнула не лише запровадити національні мовні стандарти, а й гармонізувати законодавство з нормами ЄС.

Законом про державну мову¹⁴ встановлено, що у спеціалізованій освітній літературі, технічній та адміністративній документації застосовується єдина термінологія. Питання формування та застосування термінів визначає Термінологічна комісія Латвійської академії наук (далі – Термінологічна комісія). Нові терміни й стандарти їх визначень використовуються на законодавчому та правозастосовному рівнях після затвердження Термінологічною комісією¹⁵.

До основних завдань Термінологічної комісії¹⁶ належать: розробка єдиної, узгодженої та науково обґрунтованої системи галузевих термінів; оцінювання та затвердження списків термінів; проведення експертизи термінів та надання консультацій із методичних та методологічних питань формування термінів різних галузей і розробки термінологічних систем; співпраця з Державним мовним центром у розробці єдиної термінології та регулюванні стратегічних питань термінологічної політики. Рішення Термінологічної комісії щодо визначення та застосування правових термінів офіційно публікуються в газеті «Латвійський Вісник» та розміщуються на вебсайті Сейму¹⁷.

У період інтеграції Латвії до ЄС урядом було створено спеціальну інституцію для вдосконалення та стандартизації національної юридичної мови – Центр перекладу та термінології¹⁸, який розробив унікальні методології перекладу та

¹⁴ Valsts valodas likums. URL: <https://likumi.lv/ta/id/14740-valsts-valodas-likums>

¹⁵ Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisija. URL: <https://termini.gov.lv/komisija>

¹⁶ Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumi Nr. 405 Rīgā 2000. Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas nolikums. URL: <https://termini.gov.lv/komisija/terminologijas-komisijas-nolikums>

¹⁷ Par terminu pieejamību un pieklūstamību šķīrumu. URL: <https://likumi.lv/ta/id/357658-par-terminu-ipiecejamibai-un-ipeklustamibai-skirumu>

¹⁸ Tulkošanas un terminoloģijas centrs. URL: <http://www.vvk.lv/index.php?sadala=175&id=482#:~:text=>

створив базу термінів, доступних онлайн. У 2009 році цю інституцію було реорганізовано, а функції передано Центру державної мови (далі – Центр), підпорядкованому Міністерству юстиції¹⁹.

Центр забезпечує реалізацію державної мовної політики, сприяє використанню узгодженої термінології в законодавчих актах²⁰, організовує співпрацю між державними установами та консультує їх з метою сприяння використанню єдиної термінології в правових актах та інших документах та їх перекладах тощо.

У 2006 році до Сейму Латвії було подано законопроект «Закон про термінологію»²¹, положення якого визначали: створення державної адміністративної установи, відповідальної за розробку термінології, її обов'язки у сфері уніфікації термінології; повноваження та принципи співпраці державних адміністративних установ, що беруть участь у розробці термінології; процедури розробки, гармонізації, затвердження, внесення змін та публікації термінології; процедури використання термінології; публічну доступність термінологічних ресурсів. Однак, законопроект не був прийнятий Сеймом. Водночас його пропозиції були реалізовані в підзаконних нормативно-правових актах, ухвалених згодом.

Окрім того, у 2018 році був створений Латвійський національний термінологічний портал, розроблений компанією «Tilde» у співпраці з Центром державної мови, Агентством латиської мови та Латвійською академією наук²².

У процесі уніфікації (кодифікації) правничої термінології бере участь Юридичне бюро Сейму, яке надає редакційні пропозиції, перевіряє термінологічну точність законопроектів і контролює однакове застосування термінології в усьому тексті законопроекту. Бюро працює над усуненням термінологічних суперечностей у різних нормативних актах.

Концепція зміни норм правопису і уніфікації термінології законодавства у *Бельгії* має складний і багаторівневий характер, зокрема через мовний плюралізм держави, та формується з урахуванням вимог мовної політики, федеративного устрою і правової гармонізації. Згідно з Конституцією²³ Бельгія складається з чотирьох мовних регіонів: німецькомовного, франкомовного, нідерландськомовного та двомовного регіону Брюссель-Столиця, що конкретизовано та реалізовано в законодавстві про мову. Конституцією закріплено, що статус офіційної мови мають: нідерландська, французька та німецька. Це означає, що будь-які термінологічні зміни в законодавстві відбуваються паралельно в кількох мовних системах, які мають рівний юридичний статус.

¹⁹ Par Tulkošanas un terminoloģijas centra funkciju nodošanu Valsts valodas centram. URL: <https://www.vestnesis.lv/ta/id/194180>

²⁰ Darbības jomas. URL: <https://www.vvc.gov.lv/lv/darbibas-jomas>

²¹ Terminoloģijas likums. URL: https://www.saeima.lv/Likumdosana/8S_DK/lasa-dd=LP1549_0.htm

²² Par portālu. URL: <https://termini.gov.lv/raksts/vesture>

²³ DIE VERFASSUNG BELGIENS. URL: https://www.senate.be/deutsch/const_de.html

На федеральному рівні відсутній єдиний центральний орган, уповноважений затверджувати правопис як стандарт для офіційних мов держави. Для нідерландської мови орієнтиром є норми, розроблені Nederlandse Taalunie²⁴ (Голландський мовний союз) – міжурядова мовна інституція (Бельгія / Нідерланди), яка створена для спільного розвитку, стандартизації та поширення нідерландської мови. Термінологія французькою мовою значною мірою узгоджується з практиками Académie française (Французька академія)²⁵. Щодо німецької мови застосовуються стандарти німецького правопису, затверджені Радою з німецького правопису²⁶ – міжурядовою інституцією, уповноваженою підтримувати єдність правопису в німецькомовному світі.

У держави немає єдиної системи кодифікації правничої термінології. Особливістю є міжмовна уніфікація у законодавстві, оскільки кожна мовна версія закону чи підзаконного акта є автентичною, тому при прийнятті нормативно-правових актів застосовуються погоджені глосарії (міжмовна термінологічна база) та процедури узгодження текстів перед ухваленням. Ключову роль відіграють інструкції та практика нормопроекткування. Затверджені Державною Радою Бельгії²⁷ принципи законодавчої техніки (Principes de technique législative) встановлюють вимоги щодо єдності термінів у межах акта, заборони синонімії в правничій мові, правил введення дефініцій та узгодження термінів між мовними версіями тощо.

Міжмовна уніфікація правничої термінології (Рис. 2):

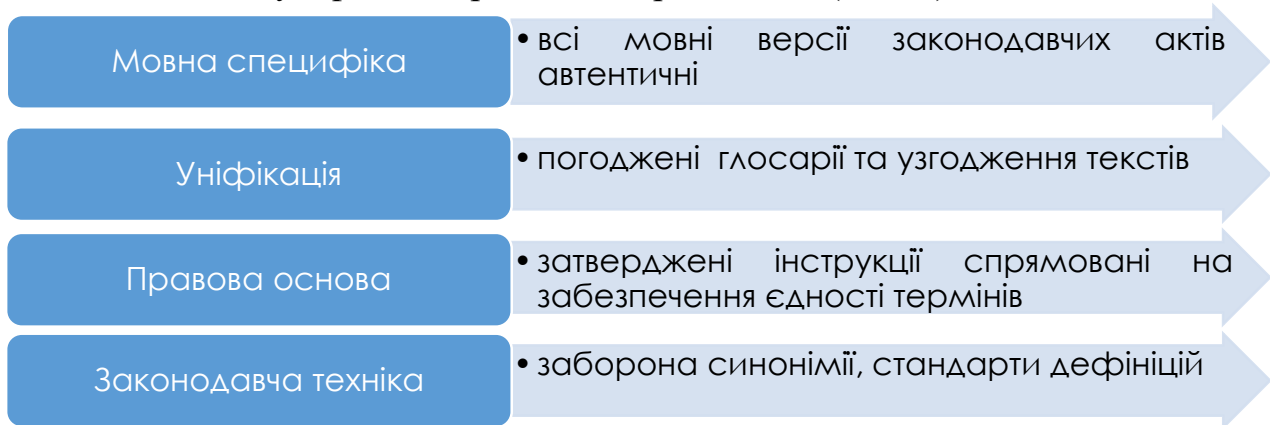

Рис. 2.

При уряді Німецькомовної спільноти Бельгії (Валлонський регіон) створено Комітет німецькомовного співтовариства з німецької юридичної термінології (далі – Комітет)²⁸. Завданням Комітету є визначення самостійної, єдиної та

²⁴ Over de Taalunie. URL: <https://taalunie.org/over-de-taalunie->

²⁵ Académie française URL: <https://www.academie-francaise.fr/>

²⁶ Der Rat für deutsche Rechtschreibung. URL: <https://www.rechtschreibrat.com/ueber-den-rat/>

²⁷ Conseil d'État. URL: https://www.raadvst-consetat.be/?page=technique_legislative&lang=fr

²⁸ Das Bürgerinformationsportal der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens. URL: <https://ostbelgienlive.be/desktopdefault.aspx/tabid-8676/>

обов'язкової німецької юридичної термінології для Бельгії, яка забезпечує правову визначеність і водночас дозволяє здійснювати послідовні німецькі переклади французьких та нідерландських юридичних текстів. Фактично Комітет здійснює кодифікацію німецької правничої термінології.

У січні 2024 року Сенатом Валлонського регіону прийнято Закон про інституційні реформи, положеннями якого врегульовано обов'язковість застосування німецької юридичної термінології для органів влади Валлонського регіону²⁹. На федеральному рівні ці терміни мають використовуватися під час перекладу законів, королівських і міністерських указів, а також застосовуватися у судовій практиці. Комітет адмініструє цифрову платформу термінологічної бази Debeterm³⁰.

Розробка і затвердження правничої термінології у *Польщі* – це складний процес, що ґрунтується на правовій традиції, принципах законодавчої техніки та судовій практиці. Ключові аспекти: правнича термінологія визначається законом; термінологія має бути єдиною; термінів, які мають традиційне походження – тлумачення їх значення надають суди; юридичні словники створюються спільно лінгвістами та юристами.

Постановою Уряду встановлені принципи законодавчої техніки (далі – Принципи)³¹, зокрема (*Рис. 3*):

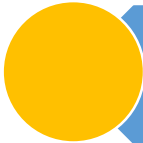

- принципи застосування лінгвістичних виразів під час складання правових норм передбачають, що в законі слід вживати слова або мовні вирази в їх основному та загальноприйнятому значенні;
- принцип термінологічної узгодженості в юридичній мові передбачає, що в законі повинні вживатися терміни, що застосовувалися в базовому законі, який регулює відповідну сферу правовідносин;
- принцип термінологічної узгодженості в юридичній мові – встановлює, що одні й ті ж терміни застосовуються для позначення однакових понять, а різні поняття позначаються різними термінами.

Рис. 3.

²⁹ Projet de loi spéciale modifiant la loi spéciale du 8 août 1980 de réformes institutionnelles visant à rendre la terminologie juridique allemande, établie par l'organe compétent de la Communauté germanophone, obligatoire pour les autorités de la Région wallonne dans le cadre de leur travail de traduction en langue allemande. URL: <https://www.senate.be/www/?MIval=/dossier&LEG=7&NR=292&LANG=fr>

³⁰ Debeterm. URL: <https://dbterm.mdg.be/multiterm/>

³¹ ROZPORZĄDZENIE PREZESA RADY MINISTRÓW z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie "Zasad techniki prawodawczej". URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/zasady-techniki-prawodawczej-16968290>

У Розділі 2 Принципів встановлено порядок внесення змін (поправок) до закону у зв'язку зі зміною терміна. Передбачено, що такі зміни до законів вносяться виключно окремими законами про внесення змін.

Рада польської мови при Президії Польської академії наук³² є консультативним і дорадчим органом з питань використання польської мови. Обов'язки Ради визначені Законом про польську мову³³. Варто зауважити, що з 1 січня 2026 року набули чинності нові правила правопису та пунктуації, розроблені Радою³⁴. Ці зміни мають на меті спростити правила, усунути невідповідності, уніфікувати правопис та привести його у відповідність до сучасних мовних звичаїв. Нові правила також поширюються на юридичну та офіційну документацію, що вимагає корекції існуючих мовних звичок.

Висновки

Огляд законодавства та практики окремих європейських держав свідчить про наявність різних способів уніфікації правничої термінології, і вони є частиною єдиної політики, за якої країни здатні ефективно підтримувати державну(-і) або офіційну(-і) мову(-и) через законодавчі інструменти та контроль за їх виконанням.

Уніфікація правничої термінології є складним процесом. У низці держав її логічним завершенням є кодифікація термінів (стандартизація), яка може бути єдиною або галузевою, офіційною (обов'язковою) або неофіційною.

Окрім кодифікації, держави оперують різними способами уніфікації правничої термінології. До основних можна віднести:

- лінгвістичний контроль для забезпечення «мовної чистоти» та зрозумілості юридичних текстів, зокрема щодо правничої термінології, на етапі створення законодавчого акта шляхом врегулювання обов'язковості мовної експертизи всіх проєктів актів. Цей спосіб дозволяє запобігти неправильному та неоднаковому застосуванню термінів;

- правило «юридичної дефініції» (у Німеччині – *Legaldefinitionen*³⁵, Латвії, Польщі та ін.). У законах міститься розділ «Визначення термінів», де надаються дефініції, які є обов'язковими для всіх судів та державних органів у практичному застосуванні норм закону. Цей спосіб запобігає різному розумінню термінів;

- застосування принципу «подвійної чинності» або «подальшого застосування» термінів, у випадках, коли змінюється зміст терміна, що матиме певні правові наслідки. Цей спосіб дозволяє здійснити поступову імплементацію правничої термінології у випадках, які потребують змін у правовому регулюванні;

- доктринальна уніфікація. Як правило, роль «уніфікатора» щодо розуміння та визначення поняття виконує академічна спільнота, а юристи та судді підтримують відповідне застосування на практиці. Створення юридичних коментарів формує «панівну думку» щодо розуміння значення терміна. Логічним

³² Rada Języka Polskiego przy Prezydium PAN. URL: <https://rjp.pan.pl/>

³³ Ustawa z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim. URL: <https://rjp.pan.pl/ustawa-o-jezyku-polskim/>

³⁴ Zasady pisowni i interpunkcji polskiej. URL: <https://rjp.pan.pl/zasady-pisowni-i-interpunkcji-polskiej-2/>

³⁵ Legaldefinition. URL: <https://www.bpb.de/kurz-knapp/lexika/recht-a-z/323692/legaldefinition/>

завершенням такої уніфікації є включення терміна до кодифікованого переліку. Цей спосіб запобігає створенню нових термінів, аналогічні значення яких вже існують;

– мовна адаптація передбачає створення національних відповідників іншомовним термінам внаслідок глобалізації та уніфікації законодавчого регулювання. Цей спосіб дозволяє запобігти «засміченню» національної юридичної мови іноземними словами;

– моніторинг чинних законодавчих актів, зокрема термінології, на предмет відповідності сучасним правовим концепціям / доктринам. Цей спосіб дозволяє здійснити «очищення» юридичної мови від архаїзмів або «мертвих» норм;

– ухвалення технічних законів про внесення змін або «про мовне очищення». Цей спосіб застосовується у випадках виявлення за результатами моніторингу чинних законів невідповідностей, у тому числі у зв'язку зі зміною правил правопису або правової концепції/доктрини.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

** Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*